

Genişletilmiş Özet

İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerin Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri ile Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Sıklıklarının Belirlenmesi

Giriş

İntihar, kişinin kendi yaşamına kasıtlı olarak son verme eylemi olarak tanımlanmaktadır. İntihar davranışı ise intihar düşüncesi, planları, girişimleri ve belirli bir eylemle ölüm olarak tanımlanmaktadır. İntihar girişimleri, intihar düşüncelerinin en yoğun olduğu dönem olarak kabul edilen ergenlik döneminde yaygın olarak gözlenmektedir. Son zamanlarda intihar, gençler arasında önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 verilerine göre intihar, dünya genelinde 15-29 yaş grubundaki ölüm nedenleri arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Ergenlik döneminde, intihar düşüncesinin yaygınlığı yaklaşık %15-25'tir, pasif düşüncelerden planlı intihar düşüncesi ve ölüme kadar değişmektedir. Her yıl dünya genelinde 700.000'den fazla kişi intihar sonucu hayatını kaybetmekte ve intiharların %77'si düşük ve orta gelirli ölkelerde meydana gelmektedir. Türkiye'de 15-19 yaş arası her iki cinsiyette tamamlanmış intihar oranı 100.000'de 2,63 olarak bildirilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 verilerine göre kadın intiharlarında en yüksek oran %17,3 ile 15-19 yaş grubundadır. Yaşa göre dağılım incelendiğinde ise hem erkek hem de kadın intiharlarının %9'unun 15-19 yaş aralığında gerçekteştiği görölmektedir. İntihar davranışının tekrarlanma eğilimi ruh sağlığı uzmanlarıncı iyi bilinmektedir. İntihar davranışının tekrarlanma riskine ilişkin tahminler, 6 aylık takipte %10'dan 21 aylık takipte %42'ye kadar değişmekte olup medyan tekrarlanma oranı yılda %5-15'tir. Literatürde ergenlerin ergenlik döneminde önemli değişimler yaşadıkları, yeni beceriler edindikleri ve intihar davranışlarını tetikleyebilecek zorluklarla karşılaşma eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Literatürde yer alan çok sayıda çalışma, ergenler arasında intihar ile ilişkili risk faktörlerini araştırmaktadır. Bu risk faktörleri arasında yaş, cinsiyet, etnik köken, sosyoekonomik durum, ebeveynlerden ayrı yaşamak, sosyal destek eksikliği, psikolojik faktörler, LGBTİ+ topluluğunun bir üyesi olmak, mülteci veya göçmen olmak ve madde kullanımı yer almaktadır. Ayrıca, son yıllarda çok sayıda çalışma sigara, alkol ve madde kullanımı ile intihar davranışı arasında bağlantılar olduğunu bildirmektedir. Sigara kullanımı olanların intihar düşüncesi, intihar girişimi ve tamamlanmış intihar riskinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde sosyodemografik özellikler, ergenin klinik özellikleri, kendine zarar verme davranışı, psikiyatrik tanılar, ailesel faktörler, stresörler ve intihar yöntemleri gibi intihar davranışına zemin hazırlayan risk faktörlerinin yanı sıra sigara, alkol ve madde kullanım alışkanlıklarının sıklığını belirlemektir. Ayrıca, tütün, alkol ve madde kullanımı olan ve olmayan intihar girişiminde bulunmuş ergenlerin klinik özelliklerinde herhangi bir farklılık olup olmadığının araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışmada Ağustos 2017-Ağustos 2022 tarihleri arasında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hastanesi çocuk acil servisine intihar girişimi nedeniyle başvuran ve çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine konsölte edilen 12-18 yaş arası 298 hastanın arşiv dosyaları retrospektif olarak incelendi. İntihar dışı ilaç alımı/yüksekten düşme vakaları, belirlenen yaş grubu dışındaki vakalar ve eksik verisi olan vakalar çalışma dışı bırakıldı. Toplam 237 hastanın arşiv dosyası çalışmaya dahil edilmiştir. Hastaların sosyodemografik özellikleri, intihar girişimi sayısı, intihar girişimi için kullanılan yöntem, ilaç/zehir alımı olmuşsa kullanılan madde, girişim öncesi tetikleyici faktörler, varsa tıbbi hastalıkları, kendine zarar verici davranış (KZVD) öyküsü, KZVD başlangıç yaşı, psikiyatrik tanılar, psikiyatrik tedavi öyküsü, sigara, alkol, madde (SAM) kullanımı, adli öykü, Çocuklarda Anksiyete Bozukluklarını Tarama Ölçeği ve Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği puanları, ebeveynlerde sigara, alkol, madde kullanımı öyküsü, ailede intihar girişimi öyküsü, anne-babanın psikiyatrik tedavi öyküleri ve aldıkları tanılar aısından geriye dönük olarak değerlendirildi. Psikiyatrik tanılar Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabına (DSM-5) göre psikiyatrik muayene ile kondu.

Bulgular

Toplam 237 intihar girişiminde bulunan ergenin yaş ortalaması 15,63±1,55 yıldır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında 196'sı (%82,7) kız, 41'i (%17,3) erkekti. Olgular yaşadığı yerleşim yerine göre incelendiğinde 108'i ilçede (%45,6), 82'si il merkezinde (%34,6), 47'si köyde (%19,8) yaşıyordu. Bir olgu (hafif düzeyde zihinsel yetersizlik) dışında zeka normaldi. Tüm olgular girişim türüne göre incelendiğinde 207 olgunun ilaç/zehir içme (%87,3), 12 olgunun yüksekten atlama (%5,1), 10 olgunun kesi atma (%4,2), 4 olgunun ası (%4,2), 3 olgunun inhalan (%1,3), 1 olgunun ise ilaç enjeksiyonu ile intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır. İntihar girişimi ilaç ile olanların 65'i kendi ilacı (%31), 145'i başkalarının ilaçları (%69) ile girişimde bulunmuştu. İlaçla intihar girişiminde bulunanların %42,8'i psikiyatrik, %39,6'sı analjezik, %9,9'u antibiyotik ilaçlarla girişimde bulunmuştu ve %31,9'unda çoklu ilaçla intihar girişimi vardı. İntihar girişiminde bulunanların 131'i impulsif girişimdi (%47,9). Psikiyatrik tanılara bakıldığında en sık davranım bozukluğu (%17,29) saptandı. Olguların %24,5'inde (n=58) tekrarlayıcı intihar girişimi vardı. SAM kullanımının 77 olguda (%32,5) olduğu belirlendi. Stresör faktörler incelendiğinde %72,6'sında ailesel problemler saptandı. Olguların %34,6'sında (n=82) KZVD saptandı. Adli öykü 34 olguda (%14,3) vardı. Adli öyküsü olanların 21'i (%8,9) cinsel istismar mağduru idi. SAM kullanımı olan ve olmayan gruplar arası karşılaştırmada yaş dağılımında istatistiksel olarak anlamlı fark yokken ($p > 0,05$) cinsiyet, örgün eğitime gitme, babada alkol kullanımı, KZVD öyküsü ve tekrarlayıcı intihar girişimi değişkenleri arasında anlamlı fark vardı. ÇDÖ puan ortalamaları SAM kullanan grupta 24,25±9,19

iken SAM kullanmayan grupta $21,16 \pm 10,41$ idi. ÇATÖ puan ortalamaları SAM kullanan grupta $39,03 \pm 14,85$ iken, SAM kullanmayan grupta $35,74 \pm 13,77$ idi. SAM kullanan grupta SAM kullanmayan gruba göre ÇATÖ ve ÇDÖ puan ortalamalarında fark yoktu. ($p > 0,05$).

Tartışma

Ergenlerde intihar davranışında birçok faktörün etkili olduğu görülmüştür. Kız cinsiyette olma intihar girişimi için risk faktörü olarak görülmektedir ve bulgularımız mevcut literatürle uyumludur. Çalışma örnekleminin eğitim durumları incelendiğinde %29,1'inin örgün eğitime devam etmediği, %12,7'sinde yurt öyküsü olduğu, %10,5'unda sınıf tekrarı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda yüksek aile çatışması, zayıf aile işlevi, düşük okul bağlılığı ve okul terki intihar girişimi ile ilişkili bulunmuştur. Çalışmamızdaki olguların intihar girişimi yöntemi en sık ilaç/zehir içme şeklindedir ve en sık evde bulunan başkalarına ait ilaçlar ile girişimde bulunmuştur. Olgularımızın intihar girişiminde stresör faktörlere bakıldığında ailesel problemler ve arkadaş ve sevgili ilişkilerindeki sorunlar ilk sıralarda yer almaktadır. Olgularımızda yüksek oranda (%89) tekrarlayan KZVD olması ve intihar girişimlerinin de %24,9'unun tekrarlayıcı olması dikkat çekici bulgulardandır. KZVD'nin intihar davranışı için bir geçit işlevi olabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda önceki çalışmalarla benzer olarak intihar girişimlerinin %55,3'ü impulsif özelliktedir. Birçok farklı psikopatolojiye intihar girişimi eşlik etmektedir. Bizim çalışmamızda ise en sık davranım bozukluğu, majör depresif bozukluk ve DEHB saptanmıştır. Çalışmamızda olguların %53,2'sinin daha önce psikiyatri başvurusunun olduğu ve %77'sinin takiplere devam etmediği dikkat çekmektedir. Alanyazında sigara, alkol ve madde kullanımı olan ebeveynlerin çocuklarında SAM kullanımının daha fazla olduğu gösterilmiştir. Bizim çalışmamızda da babada sigara ve alkol kullanımı olanlarda SAM kullanımı anlamlı olarak daha fazlaydı. Olgularımızda KZVD olanlarda ve tekrarlayıcı intihar girişimi öyküsü olanlarda SAM kullanımı istatistiksel olarak anlamlı daha fazlaydı. Erken sigara içmeye başlamanın gelişmekte olan ergen beyni üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, nikotinin, nükleus akumbens dahil olmak üzere çeşitli beyin bölgelerinde nöral bağlantıda kalıcı değişikliklere neden olduğunu göstermiştir. Medial prefrontal korteks ve amigdala, tümü duygusal düzenleme ile ilgilidir. Bozulmuş duygusal düzenlemenin de intihar davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca sigara içmek intihar davranışı için sosyal yoksunluk, düşük benlik saygısı ve duygusal düzensizlik gibi diğer risk faktörlerinin bir göstergesi olabilir.